

DISSERTATIONIS ACADEMICÆ

Vitam & Merita M. ISAACI B.

ROTHOVII,

Episcopi q. Aboënsis,

Exposituræ

Particulam II:clam.

Consensu Facult. Theol. in Reg. Acad. Ab.

publicæ disquisitioni subjiciant

Mag. JACOBUS TENGSTROM,

S. S. Theolog. Prof. Reg. & Ord.

& Respondens

JACOBUS STÄHLE,

Ostrobothniensis.

In Auditorio Minori die 23 Junii 1798.

horis a. m. consuetis.

ABOÆ

In Officina FRENCKELLIANA.

DISSERTATIONES ACADEMICAE

WILHELMUS S. MARTINUS M. ISAACI B.

ROTHOMAGENSIS

Episcopi & Abbatum

- Expositio -

Patetentium Auctoritas

Episcopi & Abbatum Auctoritas

Episcopi & Abbatum Auctoritas

MAG. JACOBUS TENEGSTROM

2. 2. Tineol. reg. de Orl.

& Episcopus

JACOBUS STANLEY

Orthodoxus

In Auctoritate Auctoritatis de 23 Junii 1792

bonis & an. confectis

ABOE

In Officina Typographica

turbatis, inculta denique jacuerit; unde tanto gravius reliquos affligere onera & tributa publica, nihilo minus variis etjam novis nominibus miseris & egenis incolis extorta. Accesfere bellorum foliti comites, annonæ caritas, fames, peftis & contagiofi morbi alii, fuperftites, quibus enfis perpercerat, gregatim interimentes. Quæ funeftiffima mala, per oras noftras diu lateque furentia, cumulum quali addidere calamitati publicæ, animosque civium adeo tenuere percuffos deprefsfosque, ut mirari minime conveniat, jacuiſſe triftibus his temporibus omnia fere & Paftorum & Auditorum ftudia de Religionis & Ecclefiæ noſtræ promovendis commodis (*).

C

Alia

(*) Hanc vero tum temporis rerum noſtrarum miſeram fuiſſe faciem comprobant, præter multa alia cœva teſtimonia, Litteræ Rothovii noſtri ſic dictæ *Circulares* ad Clerum Dioceſeos Aboënfis d. 21 Oct. 1629 datæ, in quibus hunc in modum queritur: *Quis noſtrum eſt, qui non novit Patriam noſtram dulciſſimam bello Polonico, Muſchovitico, Danico &c. ita debilitatam, exhaustam, & incolas omnes multiplici felicitate ſpoliatos, ut vere cum Propheta ingemifcere poſſimus: Vigilavit jugum prævaricationum mearum &c. Thren. I. 14.* Hac vero plaga vix ſopita, ecce duæ aliæ non minus graves nos miſeros peccatores invaſerunt, peſtis nimirum & fames, quarum hæc totam fere patriam occupavit, ſuamque originem non modo ex terræ ſterilitate, ſed etiam navigationum difficultate videtur traxiſſe; illa vero ex caſtris militum in varias non modo Sueciæ, ſed etjam

Alia vero eaque haud minus gravis causa tardius apud nos repurgatae confirmataeque sanioris Disciplinae Christianae, jure reputari debet, quod hac aetate caruerit Finlandia nostra idoneis Scholis Litterarumque & bonarum artium officinis, praesertim superioribus, in quibus fingi informarique potuerint futuri Ecclesiarum Ministri, prius quam sacra ipsis administranda traderentur officia. Erat quidem Aboe jam olim Schola quaedam constituta Cathedralis, IV Clasibus constans, in qua VI vel VII Magistri juventuti Scholasticae erudiendae operam dabant; (*) quorum Alumni, tenuissimo quamvis eruditionis apparatu plerumque instructi, morumque cultura raro praefima plebe insignes, Ministri tamen Ecclesiarum ruralium constituebantur, cum magis idoneorum haud suppeteret copia. Institutionem vero, quae hic obtinuit, ad veterem scilicet illam jejunamque Scholasticorum Scientias tractandi methodum tota quanta effecta, mancama admodum fuisse, neque emendatiori Religionis

Finlandiae nostrae carissimae angulos disseminata apparet, &c. Prostat harum Litterarum, in seqq. iterum commemorandarum autographon in collectione monumentorum res Fennicas spectantium. Cel. Professoris *Porthani*.
 (*) Historiam Scholae hujus Aboënsis suppeditant Cel. Bilmark in *Hist. Reg. Acad. Aboëns.* P. I. pag. 4 sqq. *Abo Tidn.* a. 1772. pag. 60 sqq. & A. 1794. N. 31, 33, 45, 52. Cfr. Cl. Alopæi *Specimen Hist. Litt. Fenn.* P. I. pag. 16 sqq.

nis Doctrinæ, neque de cetero eruditioris seculi genio, hujusque novis & continuis in Scientiis progressibus sufficientem, multa demonstratione non eget. Et cum paucis, sive ob tenuem rem familiarem, sive turpem solidioris comparandæ eruditionis & incitiam & incuriam, sive temporum denique & factorum injurias, exterarum adire liceret scientiarum sedes, non potuere non ex male adeo comparata juvenili disciplina per plurima incommoda & in Ecclesiam & universam denique Rempubicam derivari, saluberrimaque consilia de gente nostra puriori Religionis Doctrina cultioribusque moribus imbuenda, maximum in modum retardari atque reprimi (*).

C 2

Qui

(*) Adeo vero fœdos atque varie corruptos fuisse hoc ævo gentis Fennicæ mores, plurima docent monumenta, e quibus satis superque patet, non minus superstitioni, quam cædibus, ebrietati atque vagis amoribus valde indulgisse majores nostros, Legum contempta atque suppressa fere omni auctoritate atque reverentia. Apponam inter alia ex edicto, quod ad morum restituendam castimoniam ediderat (*Af Birkala Lånsmansgårdh d. 14 Febr. 1628*) tum temporis Gubernator Finlandiæ L. B. NIC. BJELKE de Salestad, quædam huc pertinentia, cum & hæc ad genium seculi penitus cognoscendum quodammodo faciant: *Fagb Nils Bielcke til Salestadh, gör vitterligt, at aldensfundh man (ty vårr?) förnimmer the fast styggelige och groffue misgärningar, som bår utbi landet och måstedes utbi alle Sockner bedrifvas, iblandh alle andre år och förnemligast the monge boorsaker och löfs-*

Qui Episcopatu Aboënsi proxime ante Rotho-
rium nostrum per XLII annos præfuerat *Ericus Eri-*
ci, plurimis quidem de Ecclesia nostra inclaruerat
meritis, editis præsertim lingua vernacula variis tam
ad Doctores quam Auditores instruendos scriptis ido-
neis, quibus etjam post Auctoris obitum magno cum
fructu populares nostri usi sunt; compositis vero tan-
dem

achtigheten, som dagligen öffuas med lönskeläge, och
sällan eller aldrig för Fougternes försummelse komme
til lagligh förbörd eller tingförde warda. Och buru
väll en part undertiden blifua lagförde, och efter la-
gen böter pålagde, so hafue de doch ingen rådb böterne
at utbläggie, och således thet wårdselige straffedh alde-
les undgå och ostraffade bliffua; therutöffuer the och så
utbi theas lösachtighet förbårdade bliffua, at the Kyr-
kiostraffedh intet acbta, utan aldeles utbi theas lösach-
tighet frambårde, och uthan någon försyn eller blygd
bedriffue det ena borerij och lönskeläge effter thet an-
dre &c. Ad quas vagas libidines refrenandas seuerè ju-
bet hujus furfuris homines, nemine omisso, in jus esse
vocandos, multaue afficiendos promerita, quam si sol-
vere non valuerint, så skola sådana lösachtige personer,
håde man och qvinna, thesfore arbete antingen vidh
nästa Domkyrkio, eller deras egna Sochnkyrkior och
Capel, buar som bäst beöffues, aldenstundh the här i
landet äro fast af sig komue och illa farne, och thet ef-
ter lagen fullborde; för hvilket arbete Kyrkioherden
medh Kyrckiones Sexmän skola göra then Abrevördige
Herren B skopen och Capitlet redo och vettenskap &c.
Ex volumine Actorum, Consult. Eccles. Ab. antiquissim. co-
sol. 45.

dem funestissimis bellis civilibus, quibus Finlandia nostra ipso pedum Episcopale tenente infestata fuerat, senio curisque adeo jam attritæ erant Præfulis hujus emeriti & corporis & animi vires, ut & ipse gravissimo muneri rite administrando se imparem denique deprehenderit; (*) unde evenit, ut perplurima emendanda, corrigenda & melius accuratiusque instituenda successoribus relinqueret.

Ad munus sibi traditum gravissimum capesendum die VI Junii ejusdem anni, quo ipsum Episcopum Rex constituerat, Aboam Rothovius appulit, IV:ta Dominica Trinit. Postquam in Templo Cathedrali e suggestu concionem inauguralem habuerat, sacro suo officio a Regni Senatore, Governatore Generali Finlandiæ & R. Dicasterii Aboënsis Præ-

C 3

fide

- (*) In litteris ad Cancell. R. *At Oxenstierna* Råfnäs d. 16 Sept. 1624 datis, senex Episcopus hæc inter alia assert: *Efter K. Maj:t i Stockholm mig tilböd en skickelig man i min ålder mig tilhjelp, med det vilkor; att jag skulle blifva vid min lågenhet och underbåld; beder altså at K. Maj:t mig efterlåten M. Gabriel* (Melartopæus, h. t. Rector Scholæ Aboënsis,) *dertil, som både målem kan, och i den orten behöfves en, som kan Finska tungomålet, och eljest är skickelig och lård, och kunde vara mig biståndig i Visiteringar och Capitlet, och att han blifver försörjd med underbåld efter K. Maj:ts lufven &c.* (ex. schedis mss. Nordinianis). Hoc vero consilium de Coadjutore sibi adjungendo mors Episcopi, post aliquot menses insecuta, irritum reddidit, Ecclesiæque Fennicæ per providam Dei curam aliter consultum est.

fide L. B. Nicol. Bielke solemnī pompa initiatus est. Oratione de *Ministerio Ecclesiastico* postridie habita d. XVIII Iunii Consistorium Ecclesiasticum, frequensque huc convocatum Ministerium diœcesanum salutavit, solitaque industria & alacritate manus operi sibi hic commisso admovit, lata primum sententia de convocando adjacentium Provinciarum Clero ad Synodum, quam Aboæ insequente mense Januarii in nundinis Henricianis celebrare constituerat; (*) Pastores simul sub
pœna

(*) Materiam Disputationis in hoc conventu, Præsīde supra nominato M. Gabr. Melartopæo, & Respondente Henr. Hoffmanno, Præpos. & Past. in Malsku, ventilandæ, Articulum XIV Augustanæ Confessionis de *Ordine Ecclesiastico* constituit, quam vero Disertationem typis divulgatam non reperimus. In synodo, quam cum Clero Ostrobotnienſi primis diebus mensis Augusti ejusdem anni 1628 in urbe Veteri Carlebya habuit, sive hæc eadem Disser-tatio, sive alia ejusdem argumenti, eodem enim rubro insignita utraque occurrit, disquisitioni subiecta est; quem Actum Disputatorium Oratione quadam de *Ministerio Ecclesiastico* (eadem forte, quam Aboæ inauguralem habuerat) auspīcatus est, impressa Upsaliæ 1629 (4 $\frac{1}{2}$ plagg. 4:o), cum Finlandiæ nostræ officina quædam typographica nondum contigerat (quæ scil. demum 1642 Aboæ constituta est), quare Conciones, Orationes, Disser-tationes synodales, aliæque a nostratibus elaborata scripta, partim Holmiæ, partim in aliis per Patriam conditis Typographiis, imo adjacentibus exteris locis, in lucem emissæ sunt. — Tam hujus, quam VIII reliquarum Disputatio-

pena privationis prohibendo, ne cuiquam commendatione Capituli destituto, veniam impertirentur per parœcias divagandi, elemosynæ scil. Scholasticæ colligendæ gratia, additis denique gravissimis admonitionibus de Examinibus Catecheticis cum plebe rudî & Religionis valde ignara diligenter instituendis (**)

Quibus

num Synodaliū, Rothovii auspiciis ventilatarum & typis dein evulgatarum, meminit b. Archiepiscopus C. F. Mennander in Oratione de Synodis Et speciatim Diœcesanis Aboënsibus, habita & impressa Aboæ A. 1773, p. 45 seqq., quas & nos in seqq. pluribus recensebimus. (**). Finem his consultationibus imposuit solemne testimonium a Clero præsentî, de Diœcesi, inde a quo vivere desierat b. Ep. Ericus Erici, a Consistorio ad hunc usque diem egregie administrata, exhibitum, quod ex ipsis Actis depromptum hic verbøtenuſ apponere lubet: *Framträdde och R:duſ Dn. M. Joachimus (Stutæus) Pastor urbis, och på beela Capituli vågnar, in præſentia R:di patris Dn. Episcopi Et totius ministerii tilfrågade öffuerliucl allom som af Præsterskapet tilrådes voro, om någon var som både något emoot Capitlet och the Ehrværdige Herran Capitulares, eller om någon viſte, at the i then tiden, sedan S. Biskopen blef dödh, och the Capitlet allena förestått både, hafva någrom någon orätt gjort och tilfogat; Dertil alle ſvarade och medh uppenbara nöſt bekende, at the intet annat hvarken ſjelfus förnummit, eller af androm hört hafva om the Vördige Herrar, än thet som årligit och rättviſt åbr, och enbelle ligen tackade them för det ſtoora omak de hafva haft för Stifftet.*

Quibus omnibus bene gestis, Svehthicas oras rei suæ familiaris administrandæ gratia brevi revisit. Autumno vero ingruente ad Dicecesin redux, primam Visitationem Episcopalem in templo Cathedrali Aboënsi habuit d. 7 Octobr. 1627; (*) cui officii sui parti & post.

(*) Innuunt adhuc quæ supersunt, quamvis paucis admodum consignata Acta Consistorii Ecclesiastici, constitutos fuisse in hac Visitatione certos Ecclesiæ tam Svecanæ quam Fennicæ Seniores s. Curatores, prætereaque actum fuisse de redditibus templi augendis, de concionibus pomeridianis & Svetice & Fennice in templo Cathedrali habendis, variisque aliis ad disciplinam Ecclesiasticam spectantibus rebus minoris momenti — Prostat fol. 3 in antiquissima, quam servat Consistorium Eccles. Ab. *Collectio-
ne* Litterarum Regiarum, statutorum Episcopaliū, aliorumque ad res Fennicæ Ecclesiasticas pertinentium monumentorum, sæpius in seqq. a nobis commemoranda, fragmentum quoddam *Instructionis* prædictis Senioribus simul traditæ, cujus initium hæc habet: *På thet at alt
må thess bettre tilgå, bassuer jagh begårat thesse gode
mån vilia som seniores templi hålla bandh öffuer goda
Gårningar; Såsom är een Borgmästare, een Konungs-
tjenare, aff Rådet 2, aff meenige Borghskapet 2. Och
skall vara theras Embete sampt medh andre årlige Men
i Staden, såsom nistelskande Seniores: 1. Att utbleeta
och tilkenna giffua then brist, oskick och the skamligå
bandlingar, som bedriffsues i staden, them man vill ger-
na affskaffa och förbindra 2. I synnerbeet att ett noga
upseende holles medh folket, buru Sabbatben bliffuer
holle, och folket må venias ifrå Söndags Arbeete,
resande, drickande, öölseliande och annor oskick, som*

postmodum, per omne administrationis suæ tempus diligenter invigilavit, frequentissimis per Dicoeseos suæ late dissemintas Ecclesias occupatus itineribus et visitationibus; quas ipsi valde profuisse ad plurimos detegendos abusus, Religionisque atque morum observandas corruptelas, quibus dein tanto nisu fidelem afferre medelam conatus est, omni dubio caret.

Plurimis ipsum rebus præclare gestis de Fennia nostra immortaliter meritum esse, loquuntur affatim annales sui temporis. In his vero inprimis collaudanda esse studia ejus de superstitionis et ignorantiae tenebris, quibus tum obductæ jacuerunt hæ regiones,

D

profi-

ber mechta drifstigt tages före. 3. Giffua godh rådh til Kyrkiones bygningh och drijsfua medh alffuar Gudz huuz besta; I synnerbeet effter thet beesluut som nu år giort, at Kyrckian må bliffua tåckt med tegel, och innan til beprydt, medh sköne och nödtorfftige benckiar på ordenteligit sätt bliffue införde. 4. Besökia the fremmande, som reesa aff och an om hjelp til Kyrkian, och bestella at med pungen besökes alle Helgedagar och Söndagar så våll then Finske som Svenske Församlingen. 5. See noga på Kyrkiones inkomst, at medh then bliffuer troligen och viisligen handlatt. 6. Bestella at medh the fattige i Städer och på Landet må boldas een godh ordningh. 7. När någott oskick finnes i i Staden, at thå thesse förb:te årlige mån i tijdh giffua tilkenna Borgmestarena i Staden, Presterskapet, och ther så behöffues, referere Ståtbållaren. I medel tijdh, ther så behöffues, giffua an för Sjelffue Lands Högdingen. Reliqua desunt.

profligandis, litterarumque & scientiarum omnis generis flore apud nostrates promovendo, grati per omnia secula fatebuntur posteri. Persuasum quippe erat huic acutissimo rerum æstimatori, frustra de gente quadam ad politiores mores & altioris felicitatis sensum revocanda consilia iuri, nisi via ipsi simul aperiaturs facilis ac commoda ad sapientiæ & litterarum studia colenda, melioresque & uberiores sibi comparandas notitias de iis quæ Deo, quæ Patriæ, quæ Regi Civibusque debeant.

Indefessa itaque opera in id primum incubuit, ut, rem commendante amico & Patrono suo maximo, Ill. AXELIO OXENSTIERNA, Rex g. m. GUSTAVUS ADOLPHUS Collegium quoddam Litterarium, s. Gymnasium, *Gustavianum* dictum, Aboæ constitueret a. 1627, (*) in quo scientiæ quævis maxime necessariæ

(*) Quamvis litterarum regiarum, quibus prima fundamenta Collegii hujus jacta sunt, copia nobis, etjam si earum reperiendarum curiosis, haud contigerit, dubii que hanc ob causam hæreamus an priores quædam illis, quæ a. 1630, mox laudandæ prodierunt, editæ sint; præeunte tamen *M. Wexionio* in *Natalibus Academiae Aboënsis*, p. 6. ed. I. quem cœvum & rei peritum testem plane respuere haud ausi sumus, quem & plures alii recentiorum temporum Auctores secuti sunt, hunc apposuimus annum instituti Gymnasii Aboënsis; ingenue tamen simul profitentes, non omnino indubium videri nobis citatum *Wexionii* testimonium. Nam primo loquuntur litteræ regiæ Arolis datæ d. 28 Jan. 1630, privilegia varia huicce Athenæo de-

fariae & Theologicae & Philosophicae a VI propo-
D 2 ren-

cernentes, & in Novellis Aboënsibus (*Abo Tidningar*) 1792. N. 10 ex ipso autographo typis divulgatae, de hoc Instituto tanquam futuro: *Effter Wij nådigast vele, at uti vår Stad Abo skall anrättas en Gymnasium; så opå at then samma Gymnasium må thesto bättre kunna anställas, &c.* — Deinde videtur & Rothovius noster in concione gratulatoria, quam in Academiæ Auraicæ solemni inauguratione d. 15 Jul. 1640 habuit, innuere, haud a. 1627, verum sequentibus demum temporibus, Gymnasium hocce conditum esse: *Här var väl, ejus sunt verba p. 18. en Schola i Abo förr än jagh bitkom för 13 år sedan, (1627) utaff en stor myckenhet aff Discipler; men buru tå medh then Schola tilstodh, vil jagh nu intet omtala. Och når tå någon tijnth therefter begerades aff H. K. M:t Höglöffligh i åminnelse K. Gustaff then Store, att itt Gymnasium måtte här uprättas, var then salige Herren thertil mechta benägen, att Wij finge itt Gymnasium medh 6 Lectoribus, hvilka medh goda stipendiis försörjde bleffuo.* Denique nec constat ante a. 1630, ullum designatum hujus Gymnasii Lectorem, nec exercitia quædam litteraria ibidem instituta fuisse; quæ omnia junctim considerata probare videntur, vix ante a. 1630 effloruisse Gymnasium nostrum, si vel jam inde ab a. 1627 de eo instituyendo meditatus esset Rex litterarum civiumque suorum amantissimus. His & consentit *Juslenius in Aboa Vet. & Nova* p. 41. cujus hæc sunt verba: *Constitutum est hic Gymnasium a b. R. Gustavo Adolpho M. anno vergentis seculi 30, quod cum decem annis floruisset, a Christina Regina Augusti Gustavi filia in celebrem mutatum est Academiam.* — Morbum pestilentissimum, quem *Sudorem Anglicum* appellare solebant, quique his tem-

rentur Lectoribus (*) f. Profesforibus, (quo utroque nomine eos promiscue olim insignitos fuisse constat,) duobus scil. Theologis & IV Philosophis, Oratoriam f. Eloquentiam, Logicam, Mathesin & Physicam prælecturis; quibus non solum stata annua stipendia, eaque lauta satis, Rex optimus annuit, Theologis insuper duas largitus parœcias, *Sagu & Lundo*, Annexarum jure privilegiisque munitas, immunesque ab omnibus oneribus publicis fisco pendendis; verum etjam eleomofynam sic dictam scholasticam per totam Diœcesin Aboënsē, aliis per Finlandiam constitutis Scholis antehac concessam, potestate simul facta Lycei hujus alumni Pastores semel quotannis visitandi ad colligendam stipem per parœcias sibi in hunc usum deputatas (**). Condito hunc in modum
Gymna-

poribus valde immanis & Aboam & plerasque reliquas Fennicæ oras inprimis a. 1629 vexabat, moram dolendam maximique momenti instituendo Gymnasio objecisse, facile est ad intelligendum. Ut jam alia taceam.

(*) Octonarium fuisse numerum eorum male perhibet *Rhyzelius* Episcoposcop. p. I. p. 349.

(**) Vid. Privilegia Gymnasio huicce d. 28 Jan. 1630 concessa & jam supra a nobis laudata. — Solebant Rectores Gymnasii litteris commendatitiis ad Pastores Ecclesiarum datis, summisque liberalitatis & munificentie in pauperes collatæ refertis laudibus, emisos ad eleomofynam cogendam juvenes munire, quo susceptum iter ipsis pro voto succederet; quarum litterarum cum quædam adhuc fortuito supersint, pauca ad rem nostram pertinentia, quam-

Gymnasio Aboënsi, prisca, quæ hic obtinuerat Scho-
D 3 la

vis leviora, ex illis afferre lubet. Sic litteris A. 1631 ipso die Laurentii datis, commendat *Ericus M. Bothniensis*, Log. & Eloq. Lector, ac Gymn. p. t. Rector, juvenem *Petrum Svenonis* Pastori Dn. *Johanni* in Perino & Lappträsk, spe firma fore, ut humanitatis ac liberalitatis officiis benigne excipiatur, nec adeo sterilem fuisse messem, quin sua etjam decerpant grana, non coactione quadam, nec prætorio ausu, id namque est quod Vener. Consistorium severissime prohibet; sed pro dantium hilari liberalitate & conditione nata. Majorem proinde in modum rogatur R. Dn. Pastor, ut hujus utilitati inserviat, egestatem sublevet & candido ac pio affectu promoveat. Quod fiet si paterne eum & benigne susceperit, atque apud suos Auditores fideliter commendaverit. Sic namque eleomosynæ particeps factus, alacrior ad studia postmodum continuanda justo tempore accedet; quod omnino fiet ad diem Brigittæ, h. e. 7 Octobr. Ex contumacia & prava negligentia si quis ultra dictum terminum abesse ausus fuerit, justa, quod graviter dicitur, pœna afficietur - - - Monentur & pii Parentes quam fidelissime, qui filios suos disciplina Scholasticæ nostræ submitunt, ne, quemadmodum hætenus, ante publicam dimissionem eosdem avocent, & sic studia illorum interrumpant, unde ærægia oritur in Schola, & proprium eorum emergit detrimentum. — Apud Pastorem Dn. *Henricum* in Nyby Epistola similis fere argumenti a. 1634 d. 5 Aug. consignata, commendabatur adolescens *Johannes Canuti* Regii Gymnasii alumnus, ut premiolum probatæ in Musis diligentiae & declaratæ industriæ pro anno elapso adipisci, ac subsidia studiis suis ulterius excolendis necessaria ab Ecclesia

la Cathedralis Pædagogicæ fere s. Scholæ cujusdam
infe-

Nybyensi colligere posset. — A. 1635. III. Iduum sextilis Martinus Henricus Stodius, R. Gymn. Ab. Rector, ad Dn. Matthiam, Pastorem Ecclesiæ Dei in Hammarland hæc inter alia scribit: Cum pius ac clementissimus Magistratus hoc pacto Scholas atque Gymnasia clementissime fovere ac conservare voluerit, quod nimirum tam Docentes quam discentes eleomosynam annuatim ipsi sublevent; ideirco cum horum . . . juvenum Nicolai, Erici & Caroli Petri, Gymnasii nostri membrorum haud ignobilium, jacta alea in banc Paræciam ceciderit, eandem ipsis etjam assignavimus. Unde factum, quod hisce meis litterulis munitos ad V. T. P. eos emisericim, etjam atque etjam rogans, ut T. V. P. eosdem Auditoribus suis de meliori nota velit commendare, quo eos secundum jampridem usu receptum morem laudabilemque ac piam consuetudinem, pie decenter ac placide petentes eleomosynam, eamque ad necessarios usus convertentes, V. de T. P. tis Auditores cum gaudio & hilari vultu excipiant, &c. — A. denique 1637 ipso die Laurentii litteras ejusdem generis ad eundem Matthiam Pastorem Hammarlandensem dedit Johannes Birgeri Orbergius, Phys. Lector & Gymnasii S. S. Rector, quæ hæc habent: Ad te V. D. ne Pastor, amice & in Christo Frater, hos ce Regii! Gymnasii Aboensis pios & modestos juvenes Martinum Olai & Gabrielem Olai, ut de eleomosyna tuos Auditores ipsimet juxta privilegium Aboënsi Gymnasio A. 1630 a b. m. R. Gustavo Adolpho magno datum colligenda, visitent transmittito, & hoc quidem juxta leges nostras Scholasticas, absque strepitu, murmure & impudenti flagitatione, & in parte a R. Mte cle-

inferioris formam induit, in qua rudiorum puerorum institutio a Collegis quibusdam administrata est, Rectore hujus instituti Scholastici *Gabr. Petri Melartopæo*, anno nempe 1633 ad Episcopatum Wiburgensem admoto, donec ad *Triviale* demum dignitatem eveheretur, postquam in Gymnasii locum celebris, quæ adhucdum apud nos floret, Academia a. 1640 succederet. (*)

Quo

menter concessa, vel frumento ei respondente acquiescant. &c.

- (*) Comprobant hanc rem sequentes Litteræ Regiæ ad Ep. *Rothovium* datæ Holmiæ d. 15 Apr. 1641. (ex Registr. Arch. R. f. 321) ad quarum tenorem corrigenda sunt quæ de Schola hacce habent *Åbo Tidningar* 1774. p. 75. *Wij Christina. &c. Wår gunst &c. Eder år nog-samt vitterligen Herr Biskop, buruledes Wij bassue en långb tijdb därefter trachtat, på hvad sätt bokeliga konster, goda seder och dygder, mebra än hærtill måtte florera utbi vårt Storfurstendöme Finlandh, och alt Barbariskt oväsande darsammastüdes kunna stå til at affskaffa; Såsom nu därtill icke någre tiänlige medell kunne finnas, än igenom gode Skolar, såsom deruthur dee andre offuantalde sanker draga deras första ubr-sprungh och begynnelse, och elliest tiåna till att styrkia och stadfästa alle Regementer i Werldene til deras bät-tre vedb macht hållande; Altså bassue Wij nådigst godt funnet, förutban det at i förledet åbr en Academie i vår Stadh Åbo är oprättat, att härjämpte låtha anord-na tree goda Trivial Scholar utbi Åbo Biskopsdöme, nembligen En utbi Åbo Stadh, den andre utbi Biörns-*

Quo vero de Gymnasii hujus forma methodo-
que studia litterarum ibidem tractandi, plenior-
que accuratior harum rerum curiosis exhibeamus
notitiam, tota quanta opusculo nostro inferemus Sta-
tuta, ad quorum normam illud olim componi atque
administrari debuit. De auctore earum certi quid
nobis haud constat; cum vero primas plagulas occu-
pent antiquissimi Codicis, qui *Acta Capituli Aboensis*
inscribitur, et qui causas inde a *Rothovii* nostri ad
munus Episcopale accessum in Consistorio dijudicatas
recen-

*borgh, den tredje utbi Nya Helsingfors; och utbi bvar-
dera skall vara en Rector, en Subrektor, tvenne Colle-
gæ, och en Præceptor, som lårer barnen skriva och
rechna, opå hvilke Wij tberas visse deputat och löbn u-
tbi Staten bafue förordnat; och år fördenskull Wår
nådige villie och befallningh, att i lätthe Eder vara an-
gelågit, så vjda dedb bårtill icke är skedt; (prodierat
quippe jam d. 18 Oct. 1638 ad R. Sen. & Gen. Gub,
Finl. Com. P. Brahe mandatum de his instituendis Scho-
lis. Cfr. Åbo Tidn. 1782. p. 12) Jamma Scholar medh
första att kunna inrätta, dragande deröffuer bögska be-
kymmer och åbuga att fåå sådanne Persohnen til hvart
och ett Embetthe, som förståå deras värck, och dbet
medb tilbörlich låmpa, ijsfuer vch sljitt kunne driffua,
til deras eget beröm, och Ungdomens nytta och förköff-
ran; Och befalle Eder &c.*

P. Brahe. Jac. DelaGardie. Eric. Ryning
A. Oxenstierna. Gabr. Oxenstierna.

J. M. S.